

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ԱՆՈՒՐՋ ԳԵՏԻՆ ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐԸ Մ. ՀԱՅԿԵՆՑ

«Մայրենի» հրատարակչատունէն 2007-ին լոյս տեսած այս նորանշակ հատորը, յատկանշական ներդրում մըն է սփիւռփահայ գրականութեան:

Ասպարէզով իրաւաբան հեղինակը, շուրջ քառորդ դար մը առաջ, ՀԲԸՄ-ի վարիչ-տնօրէնի հանգամանքին բերումով, առիթը ունեցած է մօտէն ծանօթանալու Հիւսիսային Ամերիկա ապաստանած ֆանի մը սերունդ եկուորներու եւ նորեկներու կեանքին քաղաքներտ երեսներուն:

Մասնաւոր հանոյժով եւ հիացումով կարդացի հարիւր էջերէ քաղկացած գիրքին Ա. մասի վեց պատմութեան բերք եւ Բ. մասին երկու գրութիւնները, որոնք իրենց ընտիր հայերէնով, վայելուչ կառուցումով, տիպարներու հոգեբանական վիճակներու զգայուն ներթափանցումով, պատկերաւոր մտածողութեան ինքնատուրքեամբ, նուրբ գուարթախոհութեամբ եւ համով հոտով պատումին շնորհիւ, յաջողած է ստեղծել մտերմիկ ջերմ մթնոլորտ մը:

Թիւ 8. Թուիսթ- Առաջին կարն պատմութեան կը սկսի հետեւեալ բառերով. «Սուրէն, հոգի՛ս, տեսա՞ր նոր վզնոցս»: Զիգէթն էր, երեսնամեայ դեղձանիկ մը, որ ապարդիւն թռիչքներէ եւ դայլայլէ յոգնած՝ տասը տարի առաջ, ծնածնումն բեւաբախումներով՝ հարկադրած էր այս յաղթահասակ տղուն հոգիին պատուհանը բանալ եւ զինքն ներս առնել: Վզնոցը Սուրէնին

նուէրը չէր եւ կասկածը բոլորովին իր մտքին մէջ տեղ չգտած՝ անապարանքով պարասրահ մը կ'երթան՝ մասնակցելու անխուսափելի թուիսթ պարի մրցանքին: Զիգէթ կը պարէ անընկեր մնացած թուիս երիտասարդի մը հետ որպէս 8-րդ գոյգը եւ կը շահին մրցանակը - ոսկեղրամ մը, զոր Զիգէթ կը յանձնէ պարրնկերոջ: Երիտասարդը շնորհակալութիւն կը յայտնէ եւ կ'աւելցնէ. «Տիկին, դու աղօթքիս պատասխանն էիք. բերես կարենամ կեանք մը փրկել... երախտապարտ եմ»: Սուրէն կը լսէ հոգին խաղաղեցնող բառերը, երբ Զիգէթ դառնալով ամուսնին կ'ըսէ. «Հոգիս, վզնոցը գոհարավաճառին Պելլին տար, այս գիշերուան զգեստիս համար փոխ առած էի»:

Ախտանաւաչումը- Անակնկալ հանդիպում մըն է հիւանդանոցի մը ախտաքննական բաժնի սպասման սրահին մէջ, ուր իրարու անծանօթ հայ կնոջ մը եւ ճաղատ, ցցուն փորով հայ մարդու մը միջեւ խօսակցութիւն մը կը սկսի, երբ տիկինը, ֆաղափարութեան սիրոյն անոր կնոջ վիճակը կը հարցնէ: Մարդը, իր սիրտը կը պարպէ, իր ընտանեկան կեանքը կը նկարագրէ, խօսակցութիւնը կը փոխադրուի մեր ազգային կեանքին, հայրենիքի ներկայ վիճակին եւ միջազգային ֆաղափարներէն: Թրփերէնով, անգլիերէնով եւ աղնատ հայերէնով խառն լեզուով: Հեղինակը յաջողած է նուրբ երգիծան-

հով գծել դիմագիծը «*հաղափազէտ*» հայուն, որ մեկնելու պահուն, իր խօսակիցին կ'ըսէ. «*Մոռցայ բեզի ըսելու, կարծեմ կնիկս յղի է... ամուսինիդ անցած ըլլայ ըսէ... իրեն հանեցայ... իրարու լեզուէն կը հասկնանք. օր մը առ մեզի եկուր, կնիկս համով պուռիք կը շինէ. կը սպասեմ հա՞»:*

Մաղկազարդ Արդարութիւնը- Ընտանեկան տխուր պատմութիւն մըն է, որ կը ներկայացնէ ընտանիքի մը հօր մահուան առիթով ստեղծուած տհաճ կացութիւնը, երբ ննջեցեալին այրին կը խախտէ ընդունուած օրինականութիւնը եւ սովորականէն տարբեր ձեւով մը կը սկսի ապրիլ իր կեանքը: Ննջեցեալին ղոյրը՝ Անուշակը, կ'ընդվզի եւ իր միջոցներով կը վերահաստատէ օրինականութիւնը, Մաղկազարդի տոնին օրը, բարեկամի մը աջակցութեամբ:

Մոխիրը տաք է տակաւին- Խնամի Մարիամը, հաւատարմօրէն կառչած է մեր պապեանական սովորութիւններուն: Ամէն տարի ամառը, իր շփեղաշուք բնակարանին մէջ կը հիւրասիրէ իր բազմանդամ ընտանիքին անդամները, խնամիները եւ բարեկամները, օր մը ամբողջ վայելելու իր պատրաստած համադամները: Սեղաններու շուրջ թղթորուած կը ճաշեն, կը խօսին կեանքի ելելէջներու, անցեալի ուրախ եւ զուարթ օրերու մասին եւ կը հանդիպին հին եւ նոր բարեկամներու: Հոն է՝ կեանքէն դառնացած Ռիչըրտը եւ իր զաւակը Ջարլին, որ իր հօրը նման կ'ատէ զԱստուած, կ'ատէ հայ եկեղեցին, կ'ատէ հայը եւ հայութիւնը: Մարիամը կը յայտնէ որ Ջարլին փաղցկեղէ կը տառապի եւ օրերը համբուսած են: Կը յիշեն «Օլտ Գանդրիէն» ուսանելու եկած անուշիկ ձայնով «*բալէնդէտ*» Օֆիկը, որ եկեղեցին շարականներ կ'երգէր: Կը յիշեն նաեւ եկեղեցասէր Ժանոն, որ

ամէն կիրակի եկեղեցւոյ մէջ կը սպասարկէր: Այդ համախմբումէն ֆանի մը շարաք ետք, Ջարլին կացութիւնը կը վատթարանայ: Իրեն այցի եկած բարեկամը, ինքնաշարժէն կը վերցնէ ձայնագիր մեքենան ու սիրած երգերուն երիզը եւ վերադառնալով, Ջարլին անկողինին մօտ, կը սեղմէ կոնակը եւ կը լսուի հայերէն երգը...

Երբոր բացուին դռներն յուսոյ,
եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ,
Չհաղ երկիր մեր Արմենիոյ
Երբ փայլէ իւր փաղցրիկ օրեր...

Ջարլի կը փորձէ ժպտիլ եւ հագիլ լսելի ձայնով կը հարցնէ. «*իգ...իգ տիս...պա...պա...պատարագ*». «*եէս, սան, եէս*». կը գոչէ Ռիչարդ իր հայրը:
Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ:

Մեկնումի պահուն, Ռիչարդ կը փաթթուի բարեկամին վիզին ու կ'ըսէ. «*Փլի՛գ, հայր սուրբը կանչէ, բող շուտով գայ եւ մանչուկիս «գըմիւններն» տայ*»:

Բարի երեկոյ ստուերներ- Հովիկ Արապեան ուրախ է կրկին Երեւան գտնուելուն համար: Նստած պարտէզին նստարանին վրայ, Արարատին դիմաց, կը դիտէ անցքը երկու ներկայացալի աղջիկներու եւ կը յիշէ Սառան եւ Թինան, որոնց ծանօթացած էր ֆառորդ դար մը առաջ՝ Նիւ Եորքի մէջ, իրարմէ վեց ամսուայ հեռաւորութեամբ: Երկու համակրելի հայուհիներ, մեծցած ամերիկեան բարբերու եւ ապրելակերպի մթնոլորտին մէջ եւ յաջող ասպարէզներ ընտրած: Նախ Սառային եւ ապա Թինային հետ ամուսնանալու յաջորդական առաջարկները կը ձախողին երբ բացայայտ կը դառնայ որ անոնք արդէն իսկ իրենց յատուկ կեանքի շրջանակնե-

րը ընդգծած են: Անցեալ օրերու վերյուշէն կը յուզուի Հովիկ եւ կ'անդրադառնայ որ Թինային Արուսայի մէջ կազմակերպած արձակուրդը զինք սիրելուն, զինք իրապէս շատ սիրելուն համար էր:

Յայտնութիւն Հայաստանի- Պատմութիւնը կը սկսի ոնիր-արկածի դէպքով մը, երբ իրաւաբան Մասիսը, Հայաստանէն Լոս Անճելըս արտագաղթած վաղեմի դասընկերուհի Մատլէնը իր օժանդակութիւնը կը խնդրէ, բանտէն ազատելու իր որդին՝ Վաչիկը, ոստիկան մը սպաննած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Դէպքին հետաքննութեան շնորհիւ, Վաչիկ ազատ կ'արձակուի եւ այնուհետեւ կը սկսի անցել սոյոք խօսակցութիւն մը դպրոցական օրերու, Հայաստան ներգաղթի, Սովետական Հայաստանի մէջ իրենց առօրեայ կեանքին, հայրենական պատերազմին եւ յիշարժան դէպքերուն:

Այս հանդիպումին, Մասիս անշուշտ ուրախ էր, նոյնիսկ շատ ուրախ, որով-

հետեւ Վաչիկ անհաւատալի յայտնութիւն մը եղած էր իր իմացութեամբ, դատումներով, հոգիով: Ան Հայաստանի զաւակն էր, Հայաստանն էր...

Կարդալէ վերջ Բ. մասին լուրջ խորհրդածութիւնները, նորէն եկեղեցի ներքալ Կուգեմ - Ոգին Ազգային վերնագիրներով, կարօտը զգացի կարդալու «անպարագրելի» Վահան Թէքէեանի «եկեղեցին հայկական» եւ «Հայու հոգին» քերթուածները, որոնց համակրանքով անդրադարձած է հեղինակը:

Անուրջ գետին կամուրջներուն վրայ հանդիպած ծանօթներու սիրելի դէմքերը երկար ատեն պիտի յամենան յիշողութեանս մէջ:

Իմացական անխառն վայելք էր այս ինքնատիպ գրքին ընթերցումը:

Վարձքը կատար Մ. Հայկենցին:

ԿԱՐՊԻՍ ԵՍԱՅԵԱՆ